

ชุมชนบ้านโนนรังช่วยกันบ่มเพาะความเป็นธรรมในสังคม

เย็นฤดี วงศ์พูน

ความนำ

ก่อนจะมาถึงบ้านโนนรัง มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เริ่มโครงการเสริมกระบวนการ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชน(ครพ.)ในปี ๒๕๒๗ เนื่องจากผู้ริเริ่มโครงการเคยเป็นเจ้าของพื้นที่ของ มูลนิธิ ไปร่วมงาน โครงการNET เมื่อประเมินผลงานออกมาแล้ว แต่และตั้ง เห็นว่าเราแม้แต่ ห่วงใยหมู่บ้านชายแดน ตามที่แหล่งทุนให้ไปทดลองดำเนินการ ทำให้ไม่ตรงไปศึกษาชุมชน หมู่บ้านคนไทย ซึ่งก็ยากไร้ไม่แพ้รอยต่อชายแดนไทย-เขมร จึงขอทำการสำรวจและเรียนรู้ชุมชน ที่ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เมื่อมูลนิธิอนุมัติโครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชุมชน สามเกลอ แต่ ตั้ง และ ต่อย ขอเวลามูลนิธิหนึ่งปี เพื่อหาคำตอบ ว่า ทำไมชาวนา จึงจน ทำไมไม่รู้รอบ ทำไมสุขภาพ ไม่แข็งแรง ๓ ชีวิต ไปกินอยู่ในหมู่บ้านหนองบัว หนองกลาง ชี้ตุน โพนครก ลำโรง ฯลฯ มีวรรณกรรมอย่างน้อย ๓ เรื่อง อาทิ ช้างเหยียบนาพญาเหยียบเมือง วิทยานิพนธ์เรื่องโรงสีรวม วิถีชีวิตบ้านดงมัน แนวทางจัดทุนการศึกษาเพื่อชีวิตของกลุ่มครู แม่มูลสายไหม

การนำเสนอผลการศึกษาชุมชนเมื่อมีการประเมินผลก่อนทำโครงการโดยราฟาที่ โรงแรม เพชรเกษม สุรินทร์ ถกเถียงกันทั้งวันหาจุดเด่น จุดด้อย และโอกาสเพื่อยกระดับความรู้ของคนใน ชุมชน แต่เป็น นักคิด นักประพันธ์ สรุปเป็นบทกลอนว่า

เสริมกระบวนการเรียนรู้

สู้ถึงแก่นของปัญหา

ใช้วัฒนธรรมนำการพัฒนา

เพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาไทย

ที่ประชุมตกลงกันได้ว่า โจทย์สามข้อต้องให้สามเกลอไปคิดรอกงหาคำตอบและลงทำในเขต อำเภอท่าตูม ตำบลหนองบัว ตำบลโพนครก ห้วยอารีย์ หรือหมู่บ้านอื่นๆ ที่มีศักยภาพ

ลองตอบคำถามข้อ ๑ ว่าทำไมจึงจน สามเกลอที่ไปถามเขาก็จนเหมือนกันในขณะนั้นปี ๒๕๒๘ งานเริ่มแรกแต่ไปพูดคุยกับชาวบ้าน ทำบัญชีรายจ่ายซึ่งตัวเองเรียนรัฐศาสตร์ เพื่อนฝูงเป็นรัฐมนตรี และผู้ว่าราชการจังหวัดไปแล้วหลายคน แต่ยังจนเงินแต่ไม่จนปัญญา จึงสนทนาในวงเล่าว่าเงิน หายไปไหน วิเคราะห์รายจ่ายในครัวเรือนเอาความจริงมาคุยกันจะหาทางแก้จนได้อย่างไร เงินหาย ไปกับเหล้า บุหรี่ ที่ทำลายสุขภาพ เป็นผลให้มีคนเลิกเหล้าได้หลายครอบครัว

เงินส่วนหนึ่งหายไปกับการสีข้าวร้านเก่าแก่ เสียไปทั้งข้าวปลาย และรำข้าว แกลบที่จะเอา ไปทำปุ๋ย ภายหลังเวทีนี้ทำให้เกิดโรงสีรวม ยืมเงินมูลนิธิไปตั้งโรงสีที่หนองกลาง ตำบลหนองบัว บริหารงานโรงสีไม่กี่ปีก็เอาเงินมาคืนมูลนิธิ เพื่อจะได้ช่วยเหลือหมู่บ้านอื่นต่อไป ชมรมโรงสีรวม หนองกลางมีทุนเลี้ยงหมู เอาซื้อหมูไปทำปุ๋ย ปลุกผักสวนครัว มีรั้วกินได้ ลดความจนไปได้ระดับ หนึ่ง

เงินส่วนหนึ่งหายไปกับการเดินทางไปในเมืองซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค บางคนเดินทาง ไปซื้อซีเมนต์ถุงเดียว คารถแพงกว่าค่าสิ่งของบริโภคอุปโภค กำหนดสุวรรณในขณะนั้น(๒๕๓๐) จึงรวมหุ้นตั้งกองทุนร้านค้าในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านทำกลุ่มออมทรัพย์ ผู้คนไปดูงานจนกำหนด สุวรรณเหนื่อยมาก รวมทั้งลุงพุดทำเกษตรผสมผสานที่ไร่นาตนเอง ชี้ตุน ลำโรง หลายหมู่บ้าน มีธนาคารข้าว สามเกลออยากทำโรงเรียนชาวนา ธนาคารคนจน ถ้าทำสำเร็จจะยกระดับ ความสามารถของชาวบ้านได้จริง ซึ่งก็ไม่ไกลเกินฝัน วันที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านมีเงินหมุนเวียนเป็นสวัสดิการสังคมได้พอควร เทรียมใจกองทุนเล่าให้ฟังว่าเมื่อก่อนเราไม่มีกองทุน ไปติดต่อ ขอยืมเงินมาลงทุนที่ธนาคารแห่งหนึ่งในท่าตูม เทรียมใจไว้เลยว่า จะฝากจะถอนเอาหมอนไปด้วย เขาให้รอนานขนาดนั้นเชียว พอเราเริ่มมีกองทุนใหญ่ขึ้นทุกเดือน เจ้าหน้าที่ธนาคารมาบริการเรา ถึงบ้านหนองกลางเขียวนะ

คำถามข้อที่ ๒ ทำไมจึงไม่รู้รอบ ชาวสารจากโทรทัศน์ และวิทยุสอนให้ชาวบ้านเรียนรู้ อะไรบ้าง สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ หนังสือยามือสิทธิพลต่อการดำรงชีวิตคนในหมู่บ้านจำนวน มาก ตั้งมอบทุนการศึกษาให้เด็กถามว่าหนูโตขึ้นมาอยากเป็นอะไร เด็กตอบ

ว่าอยากเป็นเมียเก่าแก่ในเมือง จะได้เอาเงินมาทำบุญทอดกฐิน นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้มาต้อนรับ หากชายกล้วยปิ้งอยู่บ้านหากเป็นแค่อีมา ลู้เมียเก่าแก่เดิมชื่ออิมี่ ตอนมาทอดกฐินเป็นคุณศรีศรีไปแล้ว นี่แหละอิทธิพลจากสื่อหนังสือชายหา ทำให้สามเกลออยากปฏิบัติสื่อการเรียนรู้อิมี่ ชุมชนทำตุ้มเห็นด้วย หนังสือยาจึงเป็นประเด็นที่ชาวบ้านไล่ (เสวนาถกเถียง)กันว่ามีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร เป็นแรงเสริมหรือแรงถ่วงการพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากหนังสือยังมีรางวัลผ้า ดิสโก้เท็กซ์ เคลื่อนที่ โรงเรียนทำตุ้มประชาเสรมวิทย์ จึงเป็นสถานที่ให้ชุมชนมาวิเคราะห์สื่อด้วยกันและ ทำสื่อสร้างสรรค์เข้ามาแทนที่ โห่งผู้จัดการมูลนิธิจึงติดต่อกลุ่มมาช่วยสอนในโรงเรียน ทำให้ครูหลายคนมาเป็นอาสาสมัครการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ปฏิบัติสื่อการเรียนรู้อิมี่ด้วยชุมชน เพื่อชุมชน บอไปไม้ เป็นสื่อที่หาง่าย ให้นักเรียนคิด จากสื่อบอไปไม้ กลายเป็นประเด็นเสวนา เรื่องสื่อทั้งชุมชน ปลายปีได้จัดเสวนาเข้าค่ายเยาวชนนักเขียน พัฒนาสื่อตัวเอง เอาวัสดุที่หาได้ในชุมชน ลุงพุ่ม มีความรู้เรื่องต้นไม้มากที่สุด ต่อมาได้ทำเกษตรผสมผสาน ผู้คนไปดูงานกันมาก

คำถามข้อที่ ๓ ทำไม่สุขภาพไม่แข็งแรง ความแข็งแรงทั้งกายและใจทำให้บุคคลเป็นสุข หมู่บ้านที่สามเกลอไปอยู่ได้รับการต้อนรับจากชุมชนเป็นอย่างดี ชาวบ้านชวนมูลนิธิข้อที่ ๑๔ไว้ ตั้งใจจะเป็น social laboratory จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เรื่องดิน น้ำ ป่า คน เนื้อที่ ที่ชาวบ้านขายให้เพราะดินมันหมดสภาพแล้ว ทำไม่จึงหมดสภาพ เพราะชาวบ้านเรียนรู้จากสื่อ โฆษณาประชาสัมพันธ์ปุ๋ยเคมีนานาชนิด และใช้ติดต่อกันมาร่วม๑๕ ปี ดินจึงเสียหมด ไม่มีอาหารในดิน ปลูกอะไรก็ได้ผล ชาวบ้านจำนวนมากบริโภคอาหารพืชผักจากตลาดที่ใช้สารเคมีมากเกินไปกักตุนรับเอาสารพิษไว้ในร่างกาย ดิน น้ำ ป่า ขาดความสมดุล สารอาหารในดินหมดไป ชาวบ้านมีพฤติกรรมสุขภาพที่ต้องแก้ไขด่วน ผืนดินจะให้เป็นวนเกษตรพิสูจน์ว่าสามารถฟื้นตัว ได้ภายใน ๓ ปี เวลานั้นชาวบ้านมาปลูกถั่ว เตงกวมะเขือ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตเอง มีรายได้ทุกวัน จากการขายผักที่ใช้เป็นอาหารประจำวัน

๑๘ ปีผ่านไป ไหวเหมือนติดปีกบิน ผู้ประสานงานโครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาชุมชน(ครพ.)เปลี่ยนไปหลายคน ครั้งหนึ่ง ประสิทธิ์ เป็นผู้ประสานงานโครงการเคยเป็น นักเรียนทุนโครงการช้างเผือกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผู้ร่วมงานหลายคนเป็นบัณฑิตใหม่ ไฟแรงมีภรรยาเป็นครูชื่อรำเพย ชาวบ้านบอกว่า ชื่อโครงการยาวเกินไปหากเรียกโครงการ ครพ. ว่า โครงการครูรำเพย จะตรงประเด็นกว่าและชาวบ้านไปปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่ไม่ผิดตัว เมื่อมีการสรุปบทเรียน ๑๖ ปี (๒๕๔๕) โครงการครพ. ทั้งประสิทธิ์ เรื่องคำและอาจารย์รำเพย ก็มาร่วมประชุมที่โรงเรียนทำตุ้มประชาเสรมวิทย์ ผู้ร่วมงานเป็นดอกเตอร์ไป ๓ คน ส่วนประสิทธิ์ไปรับราชการที่จังหวัดอุบลราชธานี สนั่น ชูสกุล (แต) เป็นนักวิจัยชุมชนอาวุโส วีระ นิธิไตรรัตน์ (ตั้ง) เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยจัดการทางสังคมภาคอีสาน ต่อมา ร่วมทำงานเป็นนักวิจัยการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขของมูลนิธิพัฒนาอีสาน (NET)

จากหนองบัวถึงโนนรัง

ขอแนะนำเรวัตต์ ศรีชะอุ่ม มหาบัณฑิตสาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้ประสานงานโครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้ต่อจากช่วงตั้งแต่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๘ จนถึงปัจจุบัน ได้บริหารจัดการเป็นคุณอำนวย คืออำนวยความสะดวกแก่ชุมชนต่างๆ ใน อำเภอทำตุ้มดังนี้

๑. กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าอ้อมสิทธิตามชาติ ตำบลหนองบัว
๒. ชมรมเกษตรปลอดสารพิษเพื่อสุขภาพบ้านพิงพวย-โนนรัง
๓. กลุ่มแม่บ้านเลี้ยงสัตว์เพื่อเสริมรายได้ตำบลหนองบัว
๔. โครงการจัดสวัสดิการเร่งด่วนสำหรับผู้ด้อยโอกาส อำเภอทำตุ้ม
๕. โครงการผู้หญิงกับการพึ่งตนเองในกระแสโลกาภิวัตน์

๖. โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรปลอดสารพิษ
๗. ประสานแนวทางการศึกษาทางเลือกใหม่ของกลุ่มครูแม่มูลสายใหม่
๘. โครงการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาและแสวงหารูปแบบการปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านแบบอินทรีย์สำหรับใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน
๙. โครงการเพาะเห็ดฟางด้วยระบบไอน้ำ ตำบลหนองบัว
๑๐. โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (บ้านพึงพวย-โนนรัง)

ในปี ๒๕๔๗ เรวงศ์ ได้รับโล่เชิดชูเกียรติกัลยาณมิตร ป.ป.ช. จังหวัดสุรินทร์

จะกล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ของชาวบ้านโนนรัง จากคำบอกเล่าของเรวงศ์ ซึ่งขณะนี้ทำหน้าที่ผู้ประสานงาน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรแบบองค์รวมบ้านโนนรังเพื่อนำไปสู่ชุมชนเป็นสุข ได้ทุนสนับสนุนจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข งานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน เรวงศ์ เป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้เกิดการจัดการความรู้ในชุมชน จนชาวโนนรังเกิดความตระหนักที่จะแก้ไขความโง่-จน-เจ็บ โดยชุมชนเอง คงระเบิดจากข้างในตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสสอนเมื่อเริ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง

มีหมู่บ้านในโครงการตั้งหลายหมู่บ้าน ทำไมเรวงศ์เลือกโนนรัง เขาตอบว่าหลายหมู่บ้านทำงานเศรษฐกิจพอเพียง ประมาณ ร้อยละ ๕๐-๗๕ โนนรังมี ๗๒ ครอบครัวทำงานร่วมด้วยช่วยกัน ๑๐๐% ผู้นำหมู่บ้านเริ่มขั้นตอนทำงานร่วมกันดังนี้

1. การสัมมนาชุมชน “นโยบายสร้างนำซ่อม” และบทบาท PCU (Public Health Community Unit)
2. รณรงค์การเลือกบริโภคอาหารและพืชผักที่ปลอดภัย
3. อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยจากสารพิษ สารเคมี และระบาดวิทยา
4. รณรงค์การตรวจสุขภาพประจำปี(หาสารพิษ สารเคมีในร่างกาย)

5. สนับสนุนกิจกรรมการพึ่งตนเอง ด้านอาชีพที่นำมาซึ่งการดูแลสุขภาพของคนใน ชุมชนโนนรังแบบองค์รวม
6. สนับสนุนกิจกรรมการดูแลสุขภาพในชมรมรักษาสภาพโดยหมอยาพื้นบ้าน
7. อบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน
8. โครงการเข้าค่ายกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำครอบครัวต้นแบบ เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมบ้านโนนรังเพื่อนำไปสู่ชุมชนเป็นสุข
9. การประเมินโครงการวาระ ๓ เดือน
10. การประกวดความเป็นเลิศระหว่างคุ้ม ในเรื่องคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม

การเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมในสังคม โนนรังใช้ทฤษฎีสามเหลี่ยมชะเอื้อนภูเขาของหมอประเวศ กล่าวคือ เรวงศ์ได้จัดการความรู้ร่วมกับชาวบ้านต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายปี มีทักษะการทำงานสานต่อกระบวนการเรียนรู้ มีเทคนิคการรวบรวมข้อมูลโดยการมีส่วนร่วม จนชาวโนนรังเห็นประจักษ์จริงว่า เมื่อตรวจสุขภาพก่อนเข้าร่วมโครงการมีสารเคมีในเม็ดเลือด ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพการนาเป็นห่วง ก็ร้าย เมื่อประกอบอาชีพการเกษตรฝึกปฏิบัติจนทำเกษตรอินทรีย์ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ๖ เดือน ผ่านไป สารเคมีในเม็ดเลือดที่เป็นอันตรายมีก็ครอบคร้ว เมื่อปฏิบัติตัวตามข้อแนะนำแล้ว สารอันตรายลดลงได้หลายครอบคร้ว จึงทำเกษตรอินทรีย์ ๑๐๐% ในเวลาผ่านไป ๙ เดือน เพราะเรวงศ์ ฝึกชาวบ้านให้มีผู้นำถึง ๔ คุ้ม ให้สามารถประเมินผลเป็น และนำผลการประเมินไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตได้จริง เพราะเกิดความรู้จริงที่ถูกต้องและสัมผัสได้ จนเกิดพลังทางสังคมทั้งชุมชนโนนรัง ต่างร่วมด้วยช่วยกัน นายสมบุญ กะการดี ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวจักรสำคัญ ดึงทรัพยากรจาก อบต.ตำบลบัวโคก ตำบลเมืองแก และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลโสมนมาเป็นผู้ตรวจเลือดให้แก่ชาวบ้าน โรงเรียนก็เห็นความสำคัญจึงให้ตรวจเลือดให้เด็กนักเรียนด้วย

งานนี้พัฒนาการอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นกรรมการท้องถิ่นมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ย้ายไปอยู่สุพรรณบุรี ความเป็นธรรมในสังคมเริ่มต้นอีกแล้วที่บางปลาหมอ คุณเชาว์ นวมทอง เป็นชาวสุพรรณบุรี ไปเห็นการทำงานของเรอรงค์ที่ท่าตูม ได้ให้โอกาสชาวบ้านที่โนนรัง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานเกษตรอินทรีย์ที่ชาวบางปลาหมอทำมานานแล้ว ได้ผลเป็นที่พอใจปลอดภัยต่อชีวิต

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

โครงการเกษตรอินทรีย์ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

ชาวบ้านโนนรังไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ที่อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๙ เมษายน ๒๕๕๙ ไปดูชาวบางแม่หม้ายทำไม้กวาด ได้รางวัล OTOP ระดับ ๔ ดาว ไปดูศูนย์พัฒนาสุขภาพชุมชน ต่อไปนี้เป็นบันทึกเรื่องการทำเกษตร อินทรีย์ ของชาวบางปลาหมอ บันทึกโดย สจ. เสมียน หงษ์โต ประธาน นายเนตร ปิ่นแก้ว ผู้เขียน นางสาวพิชชา ปิ่นแก้ว ผู้พิมพ์

โครงการเกษตรอินทรีย์ อำเภอบางปลาหมอ ได้ดำเนินการเป็นระยะเวลาช่วงหนึ่ง ทำให้เกิดผลดีต่อเกษตรกรอำเภอบางปลาหมอเป็นอย่างมาก เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดแบบที่ทำอยู่เดิมๆ ได้โดยการละเลิกการใช้สารเคมีมาใช้ชีวภาพแทน เพื่อลดต้นทุนการผลิตลงได้ไม่ต่ำกว่า ไร่ละ ๘๐๐ บาท สุขภาพของเกษตรกรดีขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น หนี้สินลดลง

จากการทำแปลงนำร่องทั้ง ๕ ตำบล จำนวน ๓๐ แปลงๆ ละ ๓ ไร่ ได้ปฏิบัติตามวิธีการ ทำนาโดยชีวภาพเป็นหลัก ซึ่งเกษตรกรที่ทำแปลงนำร่องนั้น ได้รับความพอใจจากผลผลิตที่ได้รับ เพราะมีกำไรมากขึ้น ผลที่ตามมาคือ ดิน น้ำ สุขภาพ ลดต้นทุนทางครอบครัวตลอดจนญาติพี่น้อง เกิดการยอมรับและเห็นด้วย จึงมีการพูดคุยบอกต่อ เป็นการ

ขยายผลแบบธรรมชาติตามความเชื่อดังที่เคยปฏิบัติมา จากการสำรวจเก็บข้อมูลที่ผ่านมา มีผู้สนใจช่วงทำแปลงนำร่องประมาณ ๑๕๐ ราย ๑๕,๐๐๐ ไร่

ทางโครงการได้รับความร่วมมือเป็นนอย่างดีจากผู้ประสานงานทั้ง ๕ ตำบล และผู้ทำแปลงนำร่องทั้ง ๓๐ แปลง ที่ทำให้โครงการดำเนินไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน

ชีวภาพในนาข้าว

1. น้ำหมักสูตรเร่งโต วัตถุประสงค์ ๑. พืชสด (ส่วนยอด) ๓ กิโลกรัม ๒. กากน้ำตาล ๑ กิโลกรัม ๓. สับปะรด ๑ หัว ถ้าต้องการมากเพิ่มส่วนผสม วิธีทำ นำพืชสด มาบดหรือหั่นให้ละเอียดที่สุดนำไปใส่ถังพลาสติก เติมหากากน้ำตาลลงไปพร้อม สับปะรดเอาเปลือกที่มีตาติดสับให้ละเอียด หมักทิ้งไว้ ๑๐ วัน จะต้องคนให้เข้ากัน ทุกวัน หลังจากนั้นให้เติมน้ำมะพร้าวอ่อนลงไป ๑-๒ ลูก หรือประมาณ ๑ ลิตร หมักต่อไปจนครบ ๑ เดือนแล้วนำไปใช้ในอัตรา ๒๐-๓๐ ซีซี ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ฉีดพ่นช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น หมายเหตุ หากมีกลิ่นเหม็นให้เติมหากากน้ำตาลลงไป เล็กน้อย
2. น้ำหมักสูตรเร่งดอก วัตถุประสงค์ ๑. ไข่ไก่ ๕ กิโลกรัม ๒. กากน้ำตาล ๕ กิโลกรัม ๓. แปะข้าวหมาก ๑ ลูก ๔. ยาкуль ๑ ขวด วิธีทำ นำไข่ไก่บดให้ละเอียด ใส่ถังพลาสติก เติมหากากน้ำตาลแล้วคนให้เข้ากันอีกครั้ง หมักทิ้งไว้ ๗ วัน คนทุกวันแล้วเติมน้ำมะพร้าวอ่อนอีก ๕ กิโลกรัม หมักครบ ๑๐ วัน แล้วนำไปใช้ในอัตรา ๕-๑๐ ซีซี ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ฉีดพ่นเมื่อข้าวอายุ ๕๐ วัน ถึงเก็บเกี่ยว ฉีดพ่นช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น หมายเหตุ ถ้าใช้ไม่หมดคอยคนไว้ ก้นการแข็งตัว
3. น้ำหมักสูตรบำรุงดอก บำรุงผล วัตถุประสงค์ ๑. ผลดิบ+ ผลสุก(เท่าๆ กัน) ๓ กิโลกรัม ๒. กากน้ำตาล ๑ กิโลกรัม ๓. สับปะรด ๑ หัว ถ้าต้องการ

มากเพิ่ม วัสดุตามสัดส่วน วิธีทำ นำวัสดุข้อ ๑, ๓ มาสับหรือบดให้ละเอียด ใส่ลงถังพลาสติกแล้วเติมน้ำตาลลงไป คนให้เข้ากันทุกวัน ครบ ๑๐ วัน แล้วเติมน้ำมะพร้าวอ่อน ๑-๒ ลูกลงไป หมักจนครบ ๑ เดือน แล้วนำไปใช้อัตรา ๒๐-๓๐ ซีซี ต่อ น้ำ ๒๐ ลิตร ฉีดพ่นช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น หมายเหตุ ขณะหมักหากมีกลิ่นเหม็นให้เติมน้ำตาลลงไปเล็กน้อย

4. น้ำหมักสมุนไพรป้องกันและกำจัดแมลง วัตถุประสงค์ ๑. สมุนไพรที่มีรสชาด -ขม= กระเพรา ฟักทะลายโจร สะเดา ขี้เหล็ก ฯลฯ -เผ็ด= พริก พริกไทย ดีปลี ลูกยี่ถ่อ ขมิ้น ขมิ้นไพร ฯลฯ -เมา= หางไหล หนอนตายหยาก กลอย ยาสูบ ซาก เมล็ดมันแกว ฯลฯ -จืด= หอม กระเทียม มะกรูด ตะไคร้หอม สาบเสือ ฯลฯ ๒. เหล้า ๓. น้ำส้มสายชู หรือใช้เมทิลแอลกอฮอล์แทนได้ วิธีทำ นำสมุนไพรที่พอหาได้ รสละ ๓-๔ อย่าง มีน้ำหนักประมาณ ๕๐ กิโลกรัม นำมาสับบดให้ละเอียด แล้วนำลงในถังพลาสติก เติมหั่นขาว + น้ำส้มสายชู อย่างละ ๒ ขวด ลงไป หรือ เมทิลแอลกอฮอล์ ๕ ลิตร เติมน้ำสะอาดให้ท่วมสมุนไพร หมักทิ้งไว้ ๑ เดือน แล้วนำไปใช้ ๕๐-๖๐ ซีซี ต่อ น้ำ ๒๐ ลิตร ฉีดพ่นเช้าหรือเย็นเท่านั้น หมายเหตุ ขณะหมักหากมีกลิ่นเหม็นให้เติมน้ำตาลลงไปเล็กน้อย

5. สมุนไพรป้องกันและกำจัดเชื้อรา วัตถุประสงค์ ๑. สมุนไพรที่มีรสฝาด เช่น เปลือกเงาะ เปลือกมังคุด หมากสด ลูกมะพร้าว ทับทิม ลูกตะโก ลูกมะเกลือ เปลือกแค เปลือกข่อยว่านน้ำ ฯลฯ ๒. น้ำสะอาด วิธีทำ นำสมุนไพร รสฝาด มาประมาณอย่างน้อย ๗ อย่าง สับหรือบดให้ละเอียดใส่ลงถังพลาสติก เติมน้ำสะอาดลงไปพอท่วม หมัก ๑ เดือน คนให้เข้ากันทุกวัน อัตราการใช้ ๕๐-๖๐ ซีซี ต่อ น้ำ ๒๐ ลิตร ฉีดพ่นช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น หมายเหตุ ขณะหมักหากมีกลิ่นเหม็นให้เติมน้ำตาลลงไปเล็กน้อย

6. ปุ๋ยหมักชีวภาพ วัตถุประสงค์ ๑. ปุ๋ยคอก(มูลวัว + มูลไก่ ฯลฯ) ๑ ตัน ๒. แกลบดำ(ขี้เถ้า) ๔๐๐ กิโลกรัม ๓. รำละเอียด ๑๐๐ กิโลกรัม ๔. น้ำหมักชีวภาพ ๒ ลิตร/น้ำ ๒๐๐ลิตร วิธีทำ นำวัสดุข้อ ๑,๒,๓ มาผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน นำน้ำข้อ ๔ ลาดเคล้าจนมีความชื้น ๕๐% คลุมกองด้วยพลาสติก ทิ้งไว้ ๑๐ วัน แล้วกลับกองปุ๋ย หลังจากนั้น กลับกองปุ๋ยทุก ๕ วัน หมักครบ ๑ เดือน นำไปใช้ อัตราการใช้หน้าข้าวไร่ละ ๑๕๐ กิโลกรัม

การทำนาชีวภาพ

๑. การเตรียมดิน

๑. กระจายฟางเมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว
๒. ย่ำตอซังเพื่อให้ฟางยุบตัว
๓. หว่านปุ๋ยหมักไร่ละ ๑๐๐-๑๕๐ กิโลกรัม
๔. นำน้ำเข้าแปลงนา พร้อมหยดน้ำหมักชีวภาพไร่ละ ๒ ลิตร
๕. ทิ้งไว้ประมาณ ๑๐-๑๕ วัน ไถกลบตอซัง
๖. ทำเทือก พร้อมกับหยดน้ำหมักชีวภาพไร่ละ ๑ ลิตร

๒. หว่าน

๑. เลือกเมล็ดพันธุ์ดี ตามความต้องการ แล้วคัดเลือกเมล็ดสีออก
๒. แช่ข้าว ๑ คืน แล้วนำขึ้นมา
๓. หว่านไร่ละ ๑๕ -๒๐ กิโลกรัม

๓. การดูแลรักษา

๑. ข้าวอายุไม่เกิน ๑๕ วัน นำน้ำเข้าแปลงนาพร้อม หยดน้ำหมักชีวภาพสูตรเร่งโต ไร่ละ ๑ ลิตร

- ๒. ข้าวอายุ ๒๐ วัน ฉีดน้ำหมัก(สูตรเร่งโต + สมุนไพร)
- ๓. ข้าวอายุ ๓๕ วัน ฉีดน้ำหมัก(สูตรเร่งโต + สมุนไพร)
- ๔. ข้าวอายุ ๕๐ วัน (๑) ฉีดน้ำหมัก(สูตรเร่งโต + เร่งดอก + สมุนไพร)
- (๒) หวานปุ๋ยหมักอีกไร่ละ ๕๐ กิโลกรัม
- ๕. ข้าวอายุ ๗๕ วัน ฉีดน้ำหมัก(สูตรเร่งดอก + สมุนไพร+ สูตรบำรุงดอก)
- ๖. ข้าวอายุ ๙๐ วัน ฉีดน้ำหมัก(สูตรเร่งดอก + บำรุงดอก + สมุนไพร)

หมายเหตุ การนำน้ำเข้านาแต่ละครั้งให้หยดน้ำหมักชีวภาพ + สมุนไพรไร่ละ ๑ ลิตร

ข้อมูลเปรียบเทียบต้นทุนต่อ ๑ ไร่(โดยประมาณ)

ประเภท	ทำแบบเคมี		ทำแบบชีวภาพ	
	รายการ	ราคา	รายการ	ราคา
๑	เตรียมดิน	๒๘๐ บาท	เตรียมดิน	๒๘๐ บาท
๒	ค่าพันธุ์ข้าว ๓ ถัง	๒๕๕ บาท	ค่าพันธุ์ข้าว ๒ ถัง	๑๗๐ บาท
๓	ค่ายารวม	๕๐๐ บาท	ค่ายา(ชีวภาพ)	๑๐๐ บาท
๔	ค่าปุ๋ย	๖๐๐ บาท	ค่าปุ๋ย	๓๐๐ บาท
๕	ค่าจ้างแรงงาน	๓๒๐ บาท	ค่าจ้างแรงงาน	๓๒๐ บาท
๖	ค่าน้ำมัน	๓๐๐ บาท	ค่าน้ำมัน	๓๐๐ บาท
๗	ค่าเกี่ยว	๕๐๐ บาท	ค่าเกี่ยว	๕๐๐ บาท
๘	ค่าเช่า	๕๐๐ บาท	ค่าเช่า	๕๐๐ บาท
รวม	๓,๒๕๕ บาท		๒,๔๗๐ บาท	

เกษตรกรบางรายลดค่าใช้จ่าย ค่าเช่า ค่าแรง พันธุ์ ได้อีก ๙๐๐ บาท/ไร่ ทำให้ต้นทุนต่ำกว่าใช้เคมี กล่าวคือ ใช้สารเคมีไร่ละ ๒,๒๖๕ บาท ใช้ ชีวภาพ ๑,๕๗๐ บาท

ข้อมูลเปรียบเทียบการเจริญเติบโต พันธุ์ข้าวสุพรรณบุรี

ระยะที่ ๑.

ชีวภาพ	เคมี
-อายุข้าว ๒๕วัน	-อายุข้าว ๒๕วัน
-ความสูง ๓๐ ซม.	-ความสูง ๔๖ ซม.
-ความยาวของรากยาวสุด ๑๓ ซม. ปานกลาง ๒ ซม. ลึ้นสุด ๑ ซม.	-ความยาวของรากยาวสุด ๑๔ ซม. ปานกลาง ๖ ซม. ลึ้นสุด ๑ ซม.
-ความกว้างของใบ ๐.๔ ซม.	- ความกว้างของใบ ๐.๔ ซม.

ระยะที่ ๒.

เคมี	ชีวภาพ
-อายุข้าว ๔๕วัน	-อายุข้าว ๔๕ วัน
-ความสูง ๗๓ ซม.	-ความสูง ๕๙ ซม.
-ความยาวของรากยาวสุด ๑๘ ซม. ปานกลาง ๙ ซม. ลึ้นสุด ๓ ซม.	-ความยาวของรากยาวสุด ๒๔ ซม. ปานกลาง ๘ ซม. ลึ้นสุด ๒ ซม.
-ความกว้างของใบ ๐.๖ ซม.	- ความกว้างของใบ ๐.๗ ซม.

ระยะที่ ๓.

เคมี	ชีวภาพ
-อายุขั้ว ๗๕ วัน	-อายุขั้ว ๗๕ วัน
-ความสูง ๗๖ ซม.	-ความสูง ๗๕ ซม.
-ความยาวของราก ยาวสุด ๒๑ ซม. ปานกลาง ๘ ซม. สั้นสุด ๓.๕ ซม.	-ความยาวของราก ยาวสุด ๒๔ ซม. ปานกลาง ๑๑ ซม. สั้นสุด ๔ ซม.
-ความกว้างของใบ ๐.๙ ซม.	- ความกว้างของใบ ๐.๘ ซม.

ระยะที่ ๔.

เคมี	ชีวภาพ
-อายุขั้ว ๙๐ วัน	-อายุขั้ว ๙๐ วัน
-ความสูง ๘๓ ซม.	-ความสูง ๑๒๕ ซม.
-ความยาวของราก ยาวสุด ๒๑ ซม. ปานกลาง ๗ ซม. สั้นสุด ๔ ซม.	-ความยาวของราก ยาวสุด ๒๔ ซม. ปานกลาง ๑๓ ซม. สั้นสุด ๖ ซม.
-ความกว้างของใบ ๑.๑ ซม.	- ความกว้างของใบ ๑.๒ ซม.

ระยะที่ ๕.

เคมี	ชีวภาพ
-อายุขั้ว ๑๑๕ วัน	-อายุขั้ว ๑๑๕ วัน
-ความสูง ๙๖ ซม.	-ความสูง ๑๒๘ ซม.
-ความยาวของราก ยาวสุด ๑๖ ซม. ปานกลาง ๖ ซม. สั้นสุด ๓ ซม.	-ความยาวของราก ยาวสุด ๒๓ ซม. ปานกลาง ๑๑ ซม. สั้นสุด ๕ ซม.
-ความกว้างของใบ ๑.๑ ซม.	- ความกว้างของใบ ๑.๓ ซม.

เคล็ดลับบอกต่อ

การต่อหัวเชื้อ(ขยายเชื้อ)

๑. น้ำหมักชีวภาพ ๑ ลิตร
๒. กากน้ำตาล ๑ ลิตร
๓. น้ำสะอาด ๑๐ ลิตร
๔. สับประรด ๑ หัว

วิธีทำ นำข้อ ๑,๒,๓ มารวมกันแล้วคนให้เข้ากันในถังพลาสติก นำสับประรดที่สับละเอียดแล้วใส่ลงไปหมัก ใช้เวลา ๗ วัน นำไปใช้อัตรา ๕๐-๑๐๐ ซีซี ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ผิดพัน ถ้าต้องการขยายมากให้เพิ่มตามสัดส่วนข้างต้น

ที่บันทึกไว้นี้เป็นความรู้ท้องถิ่นบางปละมั่ว สุพรรณบุรี ซึ่งเกิดจากการลงมือปฏิบัติเป็นผล ให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนกับชาวโนนรัง สุรินทร์ ที่ชำนาญเรื่องชีวภาพ ซึ่งใช้สูตรต่างกันเล็กน้อย เนื่องจากใช้กับการปลูกแตงโม ทั้งสองชุมชน ต่างมีอาหารที่ปลอดภัย มูลนิธิขอขอบคุณ ประธานกลุ่มภูมิปัญญาพื้นบ้าน โครงการเกษตร อินทรีย์ย์ อำเภอบางปละมั่ว ครั้งแรกตั้งมูลนิธิ ต่างมีความฝันที่จะเห็น

โรงเรียนชวนา ๓๕ ปี ผ่านไป ได้เห็นความก้าวหน้าของโนนรังแล้ว มาพบการบันทึกการทำ
นาของชาวบางปลาหมอด้วยองค์ความรู้ เปรียบ เทียบการใช้เคมีกับชีวภาพ ว่าให้ผลผลิต
ต่างกัน อีกทั้งยืนยันชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ว่าไม่ใช่ เป็น เพียงแต่ความฝัน หากลงมือทำ
จะพบความจริงอิงคุณธรรมในการดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว